

Jak citovat tento příspěvek / How to Cite this Contribution

LUDVÍK, Zdeněk. Případ Severního Mali (Azawadu) 2012–13: Stát a jeho vytěsnění alternativní autoritou. *Obrana a strategie*. 2014, roč. 14, č. 2, s. 17-34. ISSN 1802-7199. DOI: 10.3849/1802-7199.14.2014.02.017-034

Případ Severního Mali (Azawadu) 2012–13 Stát a jeho vytěsnění alternativní autoritou

The Case of Northern Mali (Azawad) 2012-13 The State and its Displacement by an Alternative Authority

Zdeněk Ludvík

Abstrakt

Severní Mali (Azawad) je území, kde stát není schopen plnit své základní funkce. Charakteristickým rysem oblasti je fragmentace politicko-mocenské kontroly a autority. Tento proces vyústil v letech 2012–2013 v naprostý rozpad architektury suverenity malijského státu. Kontrolu a autoritu zde namísto státu nabyly subjekty, které k nim ve westfálském pojetí státnosti nejsou legitimovány: ingerující jiní státní aktéři, TNC, INGO a zvláště násilní nestátní aktéři. V teritoriu se tak objevily různé typy vládnutí. S pomocí interpretativní analýzy představím typologie aktérů, kteří se na vládnutí podíleli, a typologie území, kde takové vládnutí probíhalo. Syntéza obou uvedených kategorií ukáže, že způsoby vládnutí a jejich důsledky nabyly mezi různými typy aktérů navzájem značně odlišných podob.

Abstract

Northern Mali (Azawad) is an area where the state is unable to fulfill its basic functions. A characteristic feature of the area is the fragmentation of power-political control and authority. This process culminated in 2012–2013 in the complete disintegration of the sovereign architecture of the Malian state. So, rather than the just the state itself, non-state entities have acquired control and authority that, in the Westphalian concept of statehood, they are not entitled to execute. This has not only involved the interference of other state actors, but also TNCs, INGOs and, in particular, violent non-state actors. Thus, various types of governance have emerged in the territory. With the aid of interpretive paths I will introduce typologies of actors who were involved in governance and typologies of territories where such governance took place. The synthesis of these two categories shows that the methods of governance and their consequences have gained highly different forms among the different types of actors.

Poděkování

Tato studie je výstupem z grantu P 408/11/0395 financovaném Grantovou agenturou České republiky, již autor tímto děkuje za finanční podporu výzkumu problematiky privatizace bezpečnosti Privatizace bezpečnosti: Role aktérů privátního sektoru v reakcích na současné bezpečnostní hrozby.

Klíčová slova

Azawad; nestátní aktéři; teritorialita; suverenita; státnost.

Keywords

Azawad; non-state actors; territoriality; sovereignty; statehood.

ÚVOD

Vestfálskou optikou pohledu bylo vždy teritorium považováno za prerekvizitu moci státu. A naopak, přítomnost moci, esenciálně abstraktní, bylo možné rozeznat jen tím, jaká pravidla v teritoriu nastolovala a vynucovala. Moc a území se zkrátka vzájemně podmiňovaly. Jedno bez druhého nemohlo existovat. Konkrétní moc bez konkrétního teritoria by bývala byla bezzubá a nedávala by smysl, konkrétní teritorium bez konkrétní moci v zásadě neexistovalo, a pokud, jednalo se o přechodný stav, který byl vždy překonán. Výkon moci státu v teritoriu a teritorium pod státní mocí byly zkrátka dvě strany téže mince.

Toto paradigma teritoriální výlučnosti státního aktéra, zformované v koncepci vestfálského globálního systému,¹ ztvrzeného v roce 1945 v zakládající chartě OSN, bylo postupně již od 19. století erodováno. V tomto století nastupuje na mezinárodní scéně celá řada aktérů, které můžeme dnešní terminologií zpočátku definovat jako mezinárodní vládní organizace.² Posléze se začínají vynořovat subjekty, které již můžeme označit za nestátní aktéry.³ Jejich vliv a moc je však s vlivem a mocí států naprosto nesouměřitelná. Co je však klíčové, náplň jejich agend nemá explicitní ambici vytěsnit moc a vliv států (nahradit v teritoriu jejich působení normy vynucované státem normami vlastními). V této fázi nestátní aktéři mají sice za cíl proměňovat povahu sociální reality, jejíž obsah dokáží sice svým vlivem na stát (různě úspěšně) ovlivnit, ale jak tacitně vyplývá, jedinou oprávněnou (de iure i de facto) entitou k nastavování a vynucování pravidel je stále pouze stát. Pro nestátní aktéry byl tedy stát *partnerem*.

Po skončení období studené války se povaha mezinárodního systému radikálně proměňuje. Tato parametrická změna se projevila i v chování nestátních aktérů; zaznamenáváme jejich nebývale intenzivní početní nárůst, ale také se rozšiřuje pole agend, v nichž jsou nestátní aktéři nově činní.⁴ S touto kvantifikační proměnou je ale také úzce spojena transformace kvalitativní – nestátní aktéři si postupně osvojují praktiky, kdy se sami stávají tvůrci norem a pravidel a jsou tak kapacitě schopní vyvíjet nátlak na státy a prosazovat přijetí norem nových.⁵ Sami se tak alternací státního aktéra v jeho roli stávají podnětem a jejich normy nástrojem změny sociální reality. Stát se tak pro nestátní aktéry stává vedle partnera i *konkurentem* a v případech, kdy explicitními násilnými ingerencemi podřývají suverenitu státu,⁶ pak i *nepřítelem*.

¹ Blíže např. RUDOLPH, Christopher. Sovereignty and Territorial Borders in a Global Age. *International Studies Review*. 2005, roč. 7, č. 1, s. 4–6; CAPORASO, James A. Changes in the Westphalian Order. Territory, Public Authority, and Sovereignty. 2000. *International Studies Review*, roč. 2, č. 2; ZACHER, Mark W. *The Decaying Pillars Of The Westphalian Temple: Implications For International Order And Governance*. In: ROSENAU, JAMES N.; CZEMPIEL, ERNST-OTTO (eds.). *Governance Without Government: Order and Change in World Politics*. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 2000.

² Jednalo se o tzv. veřejné mezinárodní unie, jako např. Mezinárodní telegrafický úřad, Všeobecná poštovní unie apod.

³ Tyto aktéry můžeme označit dnešní terminologií jako nevládní organizace (např. americká Liga podpory míru, britská Liga národů).

⁴ K tomu blíže GÖTZ, Norbert. *Civil Society and NGO: Far from Unprobematic Concept* a KOCH, Martin. *Non-State and State Actors in Global Governance*. In: Reinalda, Bob (ed.). *The Ashgate Research Companion to Non-State Actors*. Farnham: Ashgate, 2011; CALAME, Pierre. Les acteurs non étatiques et la gouvernance mondiale. *Forum pour une nouvelle gouvernance mondiale* [online]. [cit. 2012-06-22]. Dostupné z: http://www.world-governance.org/IMG/rtf_acteurs_non_etatiques_FR.rtf

⁵ KECK, Margaret E; SIKKINK, Kathryn. *Activists Beyond Borders: Advocacy Networks in International Politics*. Ithaca: Cornell University Press, 1998, s. 3.

⁶ BIERSTEKER, Thomas J.; WEBER, Cynthia. *The Social Construction of State Sovereignty*. In: BIERSTEKER, Thomas J.; WEBER, Cynthia. *State Sovereignty as Social Construct*. Cambridge, Oakleigh: Cambridge University Press, 1996, s. 10.

Moc, původně konsolidovaná v rukou základních konstitutivních jednotek vestfálského uspořádání – států⁷ –, tak tenduje ke své difúzi, aniž respektuje svou dosavadní spjatost s jejím teritoriálně vymezeným držitelem.⁸ To je způsobeno tím, že narůstající počet nestátních aktérů aspiruje plnit „*autoritativní role a funkce v mezinárodním systému*“.⁹ Důsledkem tohoto procesu dochází k determinaci povahy současného mezinárodního řádu, kdy „*stát už není nadále jediným ... zdrojem autority, a to ani na domácí aréně, ani v rámci mezinárodního systému*“.¹⁰

V situaci, kdy je moc rozptýlena mezi řadu aktérů (*multiple agency*) a vymyká se vestfálskému axiomu (geopolitického) sepejetí držby/výkonu moci s výlučnou kontrolou území (*non-territoriality*), je základním cílem tohoto textu demonstrovat různorodost a neuniformitu tohoto procesu. Nestejná povaha nestátních aktérů, jejich různá intenzita působení a schopnost ovlivňování se projevuje v disparitách, s jakými je narušen institut státnosti a suverenity státního aktéra. Ačkoli se má obecně za to, že moc nestátních aktérů nerespektuje hranice států,¹¹ tyto disparity jsou nicméně teritoriálně definovatelné. Tento článek se proto bude koncentrovat na frankofonní oblasti sahelské pánve s důrazem na Mali (Azawad) v období 2012–2013, jelikož vzhledem ke značně vysokému počtu nestátních aktérů, díky jejich identitární a preferenční rozmanitosti, rozdílné vysoké dynamice a povaze interakcí, jež bylo možno zaznamenat, bude možné názorně demonstrovat proces konstituování alternativních autorit a jejich nestejněměrné konsekvence v rámci definovaného teritoria. V důsledku nezpůsobivosti slabých či přímo rozpadlých států vládnout zde totiž dále v nebyvale vysoké četnosti nalézáme asymetrický vztah mezi státními a nestátními aktéry vytěsňený vztahem disymetrickým.¹² Výkon moci v teritoriu v závislosti na míře jeho kontroly ze strany nestátních aktérů tak nabývá ve vztahu výrazných odchylek od vestfálského pojetí správy teritoria a je bližší spíše konceptům tzv. odlišně ovládaných území¹³ a tzv. sociální suverenity.¹⁴

HYPOTÉZA A TEORETICKO-METODOLOGICKÉ UKOTVENÍ

Neschopnost vládnout můžeme jistě považovat za konstitutivní vadu spočívající v nenaplnění nepostradatelných vlastností státní struktury pro její schopnost existovat.¹⁵ Je-li tedy určitým způsobem dotčena kapacita státu vykonávat vládu, můžeme usuzovat, a) že se takovýto stav odrazí v kvalitě/míře suverenity a státnosti a b) zároveň že vládnutí bude alternováno působením jiných, zvláště nestátních, aktérů ve variující intenzitě a teritoriálně diferenciovanému vlivu. Tím se nám otevře cesta k naplnění záměru této práce, tedy k vypracování kategorizačních typologií aktérů a území dle variující plurality praktik jejich vládnutí suplementujících/komplementujících suverenity a státnost legitimního státního

⁷ Srovnej TILLY, Charles. *Coercion, Capital, and European States, AD 990-1990*. Cambridge, Oxford: Basil Blackwell, 1990.

⁸ Srovnej GUZZINI, Stefano. *The Ambivalent 'Diffusion of Power' in Global Governance*. In: GUZZINI, Stefan; NEUMANN, Iver B. *The Diffusion of Power in Global Governance: International Political Economy Meets Foucault*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2012; STRANGE, Susan. *The Retreat of the State: the Diffusion of Power in the World Economy*. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1998.

⁹ HALL, Rodney Bruce; BIERSTEKER, Thomas J. *The Emergence of Private Authority in Global Governance*. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 2002, s. 4.

¹⁰ HALL, BIERSTEKER, ref. 9, s. 5.

¹¹ WILLIAMS, Phil. *Here Be Dragons: Dangerous Spaces and International Security*. In: CLUNAN, Anne L; TRINKUNAS, Harold A. (eds.). *Ungoverned Spaces: Alternatives to State Authority in an Era of Softened Sovereignty*, Stanford: Stanford University Press, 2010, s. 44.

¹² Viz SOULEIMANOV, Emil. *Terorismus: definice, historie, povaha*. In: SOULEIMANOV, Emil (ed.). *Terorismus: válka proti státu*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 35-37; srovnej KRISTENSEN, Klaus. *Regional Security Complex of Mali*. *Roskilde University Digital Archive* [on-line]. [cit. 2014-02-02], s. 83. Dostupné z: <http://rudar.ruc.dk/bitstream/1800/9467/1/Regional%20Security%20Complex%20of%20Mali.pdf>

¹³ CLUNAN, TRINKUNAS, ref. 11.

¹⁴ Viz LATHAM, Robert. *Social Sovereignty*. 2000. *Theory Culture Society*. roč.17, č. 1.

¹⁵ WENDT, Alexander. *Social Theory of International Politics*. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1999, s. 202.

aktéra,¹⁶ neboť suverenita a státnost jsou „*produktem konání moci disponujících aktérů a odolností vůči konání těch aktérů, kteří moci nedisponují*“¹⁷ a nejsou neměnné jednou pro vždy, ale dynamicky se proměňují tak, jak se mění držitelé moci.¹⁸ A jsou to jejich „*sociální praktiky, které generují, udržují a reprodukuji politický řád*“.¹⁹

Během let 2012–13 na území severního Mali či v jeho bezprostředním okolí působila celá řada státních i nestátních aktérů. Východisko pro hypotézu je založeno na předpokladu, že tito aktéři nealternovali moc státu stejnoměrně. Tato nestejnoměrnost spočívala v divergentních rolích, kapacitě a intenzitě působení a také teritoriálně definovaném vlivu ingerujících aktérů. V důsledku této divergence proto také nalezneme teritoriálně vymezené oblasti s lišící se mírou alternace suverenity a státnosti. Proto hypotéza bude tvrdit, že na problematiku úbytku suverenity a oslabení státnosti legitimního státního aktéra nelze pohlížet holistickým prizmatem, podle kterého je dané konkrétní teritorium automaticky považováno za defektní jako celek,²⁰ ale naopak je třeba vnímat teritoriální disparity v rozmístění alternace defektů.²¹ To je způsobeno tím, že násilí vyvolané VNSAs²² není prakticky nikdy rovnoměrně rozprostřeno po celém území státu.²³ Analogicky i nestátní aktéři, kteří jsou antitezí násilí²⁴ (typicky mezinárodní nevládní organizace) nemusí působit na teritorium státu rovnoměrně. Území tak nemusí vykazovat homogenní hodnoty narušení a i značně omezená suverenita a státnost státního aktéra neznamena automaticky absenci vládnutí – obé může být suplováno v teritoriálních disproporcích alternujícími/vytěšňujícími nestátními (či jinými státními) aktéry, kdy tito aktéři plní (částečně) roli státu, a to včetně poskytování veřejných statků. Můžeme tak mluvit o suverenitě a státnosti *sui generis*.²⁵ Jejich postavení v dimenzi suverenity a státnosti může tedy i logicky variovat díky teritoriálním disparitám v rozložení defektů a jejich substitute (byť ve varující kvalitě), přičemž nemusí nutně dojít v teritoriích mimo kontrolu legálního státního aktéra k celkovému selhání.²⁶

Metodologicky využijeme interpretativní přístup. Předstření problematiky, kterou představí úvodní část statě, umožní předporozumět rámci fungování nestátních aktérů v mezinárodním systému a tomu, jak se tento rámeček postupně proměňoval. Toto předporozumění je velmi zásadní, protože v duchu

¹⁶ Srovnej AALBERTS, Tanja E. *Patterns of Global Governmentality and Sovereignty* a NEUMANN, Iver B. *Conclusion: An Emerging Global Polity*. In: GUZZINI, NEUMANN, ref. 8, s. 241, 263.

¹⁷ BIERSTEKER, Thomas J.; WEBER, Cynthia. *The Social Construction of State Sovereignty*. In: BIERSTEKER, Thomas J.; WEBER, Cynthia. *State Sovereignty as Social Construct*. Cambridge, Oakleigh: Cambridge University Press, 1999, s. 3.

¹⁸ *Ibid.* s. 11.

¹⁹ DEUDNEY, Daniel. *Binding Sovereigns: Authorities, Structures, and Geopolitics in Philadelphian Systems*. In: ref. 17, s. 192.

²⁰ RABASA, Angel (et al.). *Ungoverned Territories. Understanding and Reducing Terrorism Risks*. Santa Monica: Rand Corporation, 2007, s. 307–315; srovnej RISSE, THOMAS. *Governance in Areas of Limited Statehood: Introduction and Overview*. In: RISSE, THOMAS (ed.). *Governance Without a State. Policies and Politics in Areas of Limited Statehood*. New York: Columbia University Press, 2011, s. 7.

²¹ Generalizace lokalizovaného defektu na stát jako celek nejenže v takovém případě neodpovídá skutečnosti, ale negativně se promítne do image takového státu. Zkreslení reality povede k vytvoření mylného obrazu v očích ostatních aktérů (mezinárodního společenství), což se pak může konkrétně projevit v neoptimálním přístupu k danému státu (spolupráce, investice apod.).

²² Violent Non-State Actors; nestátní aktéři, jež „*užívají organizované násilí k dosažení svých cílů*“ (MULAJ, Klejda. *Introduction: Violent Non-State Actors: Exploring their State Relations, Legitimation, and Operationality*. In: MULAJ, Klejda (ed.). *Violent non-state actors in world politics*. London: Hurst, 2010, s. 3).

²³ SALEHYAN, Idean. *Rebels without Borders: Transnational Insurgencies in World Politics*. Ithaca, London: Cornell University Press, 2009, s. 169.

²⁴ Nejlépe lze takového aktéra definovat jako subjekt pro své konání motivovaný sdílenými principiálními ideami nebo hodnotami (KECK, SIKKINK, ref. 5, s. 30).

²⁵ Srovnej CLUNAN, Anne L; TRINKUNAS, Harold A. *Conceptualizing Ungoverned Spaces: Territorial Statehood, Contested Authority, and Softened Sovereignty*. In: CLUNAN, TRINKUNAS, ref. 11, s. 19.

²⁶ Za názorný příklad mohou posloužit pákistánské hranice: na indicko-pákistánském pomezí je míra interdependentní suverenity Pákistánu takřka absolutní a naopak na afghánsko-pákistánském pomezí se prakticky blíží nulovým hodnotám.

hermeneutické interpretace případu²⁷ tak lze kontextualizovat představovaný případ do rámce vztahu mezi státním a nestátním aktérem a chápat jeho atypičnosti. Jelikož chceme demonstrovat odklon od vestfálského standardu v Mali/Sahelu (otázka „jak?“), nezajímá nás tolik přesná kvantifikace interakcí ani kauzální propojenost příčin a důsledků (otázka „proč?“), bez ohledu na empirickou složitost vysvětlení, či dokonce kvantifikaci událostí danou nejednoznačností a i složitou dostupností dat.²⁸ Naopak kvalitativní interpretace událostí umožní předestřít jejich význam a na základě porozumění jim pak vytvořit typologie aktérů a typologie teritorií ve vztahu k držení a uplatňování moci²⁹ s uvědoměním si jedinečnosti specifika kontextu, v němž aktéři působili a události se odehrávaly.

Pro teoretické ukotvení výzkumu použijeme teorii suverenity Stephana Krasnera.³⁰ Krasner pojímá suverenitu ve čtyřech dimenzích jako „domácí suverenitu odkazující k organizaci veřejné autority v rámci státu a k úrovni efektivní kontroly vykonávané držiteli této autority; interdependentní suverenitu odkazující ke schopnosti veřejných autorit kontrolovat přeshraniční pohyby; mezinárodní právní suverenitu odkazující k vzájemnému uznání mezi státy nebo jinými entitami; a vestfálskou suverenitu odkazující k vyloučení externích aktérů z uspořádání domácí autority“.³¹ Zároveň v rámci suverenity Krasner rozlišuje mezi autoritou a kontrolou. Podřízení se autoritě držitele moci vyplývá z nenásilného akceptování takové autority ze strany entit, které se podřizují. Kontrola naopak znamená, že suverenita je naplňována násilnou akceptací podřízených entit vůči moci. V tomto duchu pak Krasner autoritu přisuzuje suverenitám vestfálské a mezinárodněprávní, suverenita interdependentní souvisí s kontrolou a suverenita domácí se pak vztahuje k oběma.³²

Zároveň vyjdeme z modelu Roberta Rotberga³³ kalibrujícího sílu/slabost státního aktéra. Rotberg klasifikuje sílu státnosti dle kapacity státu poskytovat společnosti svých občanů vějíř politických statků (*political goods*). Jedná se v první řadě o zajištění bezpečnosti (*human security*), dále o zajištění spravedlivého systému řešení sporů (*rule of law*) a nakonec o vytvoření postoru pro sociálně-ekonomické fungování společnosti (infrastruktura, služby, kvalita života).³⁴ Rotberg následně na čtyřbodové škále definuje druhy státnosti – od *strong* a *weak state* až po *failed* a *collapsed*. Silný stát dokáže plně kontrolovat své teritorium a poskytovat plné pensum politických statků. Vedle toho se slabý stát vyznačuje sníženou kapacitou poskytovat politické statky, typicky v sociálně-ekonomické dimenzi. V případě zkrachovalého státu je poskytován jen velmi omezený objem politických statků. Schopnost plnit fundamentální poslání státu je zásadně narušena (institucionální defekt), stát se dramaticky propadá ve schopnosti kontrolovat periferní oblasti svého území (snížená schopnost projekce moci). V plnění agend státu se angažují nestátní aktéři. Toto vše má dopady zvláště na nedostatečnou úroveň bezpečnosti. Pokud jde o zhroutený stát, lze konstatovat jeho existenci pouze *de iure*. Plnění politických statků ze strany státu zcela ustalo, jsou poskytovány výlučně nestátními aktéry, nebo nejsou poskytovány vůbec. Právní stát je vytěsňen právem silnějšího.³⁵

²⁷ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005, s. 74–75.

²⁸ HOLSTEIN, James A.; GUBRIUM, Jaber F. *Interpretive Practice and Social Action*. In: DENZIN, Norman K.; LINCOLN, Yvonna S. *Sage Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks, London: Sage Publications, 2005, s. 498; CRESWELL, John W. *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches*. Thousand Oaks, London: Sage Publications, 2007, s. 40.

²⁹ HENDL, ref. 27, s. 213.

³⁰ KRASNER, Stephen D. (ed.) *Problematic Sovereignty: Contested Rules and Political Possibilities*. New York: Columbia University Press, 2001; KRASNER, Stephen D. *Sovereignty: Organized Hypocrisy*. Princeton: Princeton University Press, 1999.

³¹ KRASNER, Stephen D. *Sovereignty: Organized Hypocrisy*. Princeton: Princeton University Press, 1999, s. 9.

³² *Ibid.* s. 10.

³³ ROTBERG, Robert I. (ed.) *State Failure and State Weakness in a Time of Terror*. Washington: Brookings Institution Press, 2003; ROTBERG, Robert I. (ed.) *When States Fail. Causes and Consequences*. Princeton: Princeton University Press, 2004; ROTBERG, Robert I. *Nation-State Failure - A Recurring Phenomenon. The Air University* [on-line]. [cit. 2013-05-08]. Dostupné z:

http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/cia/nic2020/panel2_nov6.pdf

³⁴ ROTBERG, *Nation-State Failure - A Recurring Phenomenon*, ref. 33, s. 5.

³⁵ *Ibid.* s. 2–4.

Pro operacionalizaci Krasnerova konceptuálního východiska využijeme Rabasových a Petersových indikátorů,³⁶ které nám budou rámcovým vodítkem ke klasifikaci zjištěné faktografie. Oba autoři definují indikátory neschopnosti vládnout (*indicators of ungovernability*). Skupina Rabasových a Petersových indikátorů hodnotí průnik státu do společnosti (fyzická infrastruktura, korupce a černá ekonomika, sociálně-kulturní rezistence populace vůči státu), monopol státu na použití síly (výskyt organizovaných ozbrojených skupin, kriminálních sítí, povstalců a teroristů, přístup obyvatelstva ke zbraním), kontrolu hranic a externí interference.³⁷

K operacionalizaci Rotbergova pojetí politických statků v socio-ekonomické dimenzi použijeme filozofické východisko obecné blaženosti Gottlieba von Justi, kdy stát má zodpovědnost za zajišťování sociálního a veřejného blaha³⁸ vyjádřené termínem *public goods*, zahrnujícím v sobě národní identitu, politické instituce a legitimní ekonomickou redistribuci.³⁹ K tomuto „soft“ konceptu se vážou procesy hospodářského rozvoje ve vazbě na zaměstnanost a ekonomické uplatnění populace, oblasti sociálního blahobytu jako imigrační politika, vztah k životnímu prostředí, postavení znevýhodněných a vulnerabilních skupin, přístup ke zdravotní péči, dostupnost vzdělání apod.⁴⁰

Operační definice proto bude hodnotit:

- Teritoriální lokalizaci působení aktéra, což umožní ve vazbě indikátory suverenity a státnosti určit míru teritoriálně diferencovaného vytěsnění malijského státu.
- Míru autority a kontroly aktéra, což bude indikovat postavení malijského státu v dimenzi suverenity a státnosti.
- Jak aktér proniká do společnosti – monopol na použití síly + kontrola politických, hospodářských, sociálních, kulturních procesů.
- Jak aktér kontroluje přeshraniční pohyb.
- Jak aktér dokáže vyloučit jiné aktéry ze svého rozhodovacího procesu.
- Jak aktéra uznávají cizí státní aktéři či jiní významní aktéři.
- Nakolik aktér působí/nepůsobí v souladu s identitou společnosti (možnost společenského uplatnění jedince – existence v souladu s přirozeným, tradičním a hodnotově smysluplným modelem, který si populace osvojila).
- Jak aktér působí/nepůsobí na míru možnosti politické participace společnosti (možnost politického uplatnění jedince – volit a být volen, občanská společnost).
- Jak aktér působí/nepůsobí na míru solidarity ve společnosti (možnost ekonomicko/sociálního uplatnění jedince – zaměstnanost, vzdělání, zdravotní péče).

Na základě analýzy získaných hodnot provedeme závěrečnou typologickou klasifikaci aktérů a teritorií. Označíme-li vztah mezi státním a nestátním aktérem a vazbu mezi teritoriem a nestátním aktérem v jejich vestfálském pojetí⁴¹ ve weberianském smyslu za ideální prototyp uspořádání,⁴²

³⁶ RABASA, ref. 20, s. 3–4.

³⁷ Ibid., s. 7–13. Pro mezinárodněprávní typ suverenity nemá Rabasa s Petersem konkrétní kritérium; pro stanovení existence/neexistence uznání akterera jinými aktéry však zcela postačuje zjištění z narativu plynoucí i bez konkrétní operacionalizace. Jinými slovy, samotná Krasnerova konceptualizace mezinárodněprávní suverenity je vlastně již sama o sobě dostačující operacionalizací.

³⁸ KAUFMAN, Alexander. *Welfare in the Kantian State*. Oxford: Oxford University Press, 1999, s. 39.

³⁹ MORAVSČIK, Andrew. *The Origins of Human Rights Regimes: Democratic Delegation in Postwar Europe*. 2000. *International Organization*, roč. 54, č. 2, s. 225–226.

⁴⁰ BOLI, John. *Sovereignty from a World Polity Perspective*. In: KRASNER, Problematic Sovereignty: Contested Rules and Political Possibilities, ref. 30, s. 69; RESCHER, Nicholas. *Welfare: the Social Issues in Philosophical Perspective*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 1972, s. 148–149.

⁴¹ Tj. nestátním aktérem nenarušená suverenity „silného“ státu.

⁴² Zde se jedná pouze o metodický nástroj (blízký kontrafaktuálu). Takto definovaný ideální typ si rozhodně nenárokují ambice na oprávněnost takovto normativní dominance. [DRULÁK, Petr. *Epistemologie, ontologie*

můžeme pomocí empirické analýzy zprostředkovávající „*pochopení událostí v jejich unikátním kontextu*“⁴³ tuto teoretickou (kontrafaktuální) konstelaci, kdy by všechny indikátory dosahovaly maxima, vztáhnout s využitím z narativu vyplývajících a získaných poznatků ke zkoumaným konkrétních situacím. Podle schématu míra suverenity Mali = ideální stav 100 % – (míra suverenity vytěšňujících aktérů + míra bezvládní) a míra státnosti Mali = ideální stav 100 % – (míra státnosti vytěšňujících aktérů + míra bezvládní) pak určíme hodnoty indikátorů a z nich stanovíme míru suverenity a státnosti vs. míru bezvládní ve vazbě na teritorium a aktéra.

Neexistují exaktní limity, které by taxativně kalibrovaly narušení respektu vůči normám a pravidlům ustanovených státem. Pro účely tohoto textu budeme za jejich prolomení obecně považovat okamžik, kdy se na úkor státu prosazují, uplatňují a vynucují⁴⁴ normy a pravidla konkurenční.

V průběhu dvou let, kterými se stať zabývá, se na území Mali či v jeho sousedství vynořilo nebývale vysoké množství nestátních a i státních aktérů. Teritoria, na kterých působili, se ocitla ve stavu na pomezí závažného ozbrojeného konfliktu až války.⁴⁵ To je také příčinou omezené a ztížené dostupnosti dat k malijským událostem. V narativu budou proto využity primární zdroje informací obzvláště z frankofonních médií – internetových vydání francouzských a afrických deníků, které přinášely (v rámci možností) nejdetailnější zprávy.

Stať se zaměří na ty aktéry, kteří sehráli klíčovou roli⁴⁶ vůči malijskému státu za podmínky, že v daném období do sahelko-malijské oblasti fyzicky ingerovali⁴⁷ a jejich působení zanechalo stopu, která bude interpretovatelná a tudíž i klasifikovatelná. Hodnocena budou proto taková fakta, která co nejvíce vypoví o míře suverenity a státnosti – tedy ta, která budou moci být evaluována pomocí indikátorů.

AFRICKÉ SPECIFIKUM

Moderní sahelký africký stát, teritoriálně ignorující a tak destruuující tradiční klanové identity založené na loajalitách k etno-religiozně definovaným komunitám, se zrodil ze vzájemných politických obchodů koloniálních mocností na konci 19. století.⁴⁸ Při jeho ustanovování byl světovým společenstvím opuštěn wilsonovský koncept práva na sebeurčení národů, když teritoria budoucích států zahrnovala identitárně diferentní společnosti. Tím mu byl dán do vínku zárodek systémové slabosti, jež byla dovršena mocenskými transfery v počátku 60. letech 20. století. Převod moci se uskutečňoval pouze na loajální elitu kooperující s dosavadními kolonizátory.⁴⁹ Ačkoliv na straně (bývalých) koloniálních mocností byla snaha pomoci s vybudováním institucionálního rámce afrického státu,⁵⁰ takováto asistence současně vedla jen k replikaci západního pojetí institucí, které bylo přeneseno do zcela odlišného kontextu, jinak řečeno jednalo se o umělý, z Evropy dovezený výtvar.⁵¹ Instituce tak nenašly své pevné zakořenění a populace si k nim nevybudovala důvěru jakožto k tělesům západní

a operacionalizace. In: DRULÁK, Petr (ed.). Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích. Praha: Portál, 2008, s. 21].

⁴³ KRATOCHVÍL, Petr. *Teorie evropské integrace*. Praha: Portál, 2008, s. 35.

⁴⁴ Srovnej definice odpírané (*contested governance*), neúplné (*incomplete governance*) a odmítané (*abdicated governance*) správy v RABASA, ref. 20, s. XVIII-XIX.

⁴⁵ WALLENSTEEN, Peter; SOLLENBERG, Margareta. Armed Conflict, 1989–99. *Journal of Peace Research*. 2000, roč. 37, č. 5, s. 639.

⁴⁶ Tu sehráli takové aktéry, kteří buď přímo usilovali o vytěsnění státní autority (a)nebo k němu svoji aktivitou přispěli, či ho přímo způsobili (a to i nezáměrně).

⁴⁷ Je třeba stále brát v úvahu, že tito aktéři nadále malijský stát ovlivňují i po roce 2013.

⁴⁸ Srovnej MEREDITH, Martin. *The Fate of Africa. A History of the Continent Since Independence* [ebook]. New York: PublicAffairs, 2011, s. 10–11.

⁴⁹ MEREDITH, ref. 48, s. 70.

⁵⁰ *Ibid.*, s. 107.

⁵¹ BADIE, Bertrand; BIRNBAUM, Pierre. *The Sociology of the State*. Chicago, London: The University of Chicago Press, 1983, s. 99.

provenience.⁵² Tento „top-down“ proces marginalizoval úlohu sociální síly občanské sféry, což vedlo k delegitimizaci domácí politiky s důsledky v podobě absentující politické loajality populace vůči africkému státu a neetablování silných státních struktur.⁵³ Namísto toho se ustavila „sociální fragmentace skrze patronát nebo postoupení soukromých práv“.⁵⁴ „Jedna z charakteristik této trajektorie je vykořisťování dominantními sociálními skupinami nebo dominantními aktéry“.⁵⁵ Strukturu státu tak populace vnímá jako vnucenou, externí a ne jako přirozenou, autochtonní,⁵⁶ nedošlo ke ztotožnění jedinců se státem.⁵⁷ Proces dekolonizace svým diskurzivně vyhlášeným dosažením rovnosti jedince i svrchované rovnosti státu a vydávaný za osvobození utlačovaných tak ve skutečnosti nastavenými mocenskými praktikami vedl pouze k proměně povahy násilí, které bylo v architektuře struktury afrického státu nadále přítomno.⁵⁸ Dosavadní systém nerovnosti a dominance koloniálních mocností nahradil vykořisťovatelský postkoloniální stát.⁵⁹

Důsledkem nerespektování přirozených loajalit se tak vytvořil stav, kdy africký stát má v sobě systémově vbudovanou sociálně-politickou fragmentaci, a dochází k překrývání vládního *government* se societálním *governance* a tím ke koexistenci paralelních struktur autorit v modelu hybridního politického řádu.⁶⁰ To odráží základní problém sahelského afrického státu – elitistická governmentální kontrola politických a ekonomických center státu a neschopnost získat si autoritu ani vynutit si kontrolu v periferních částech státu.⁶¹ Dochází tak k zčásti vynucenému, zčásti dobrovolnému podstoupení periferie pod hybridní politický řád z důvodu nedostatečné materiální kapacity státu (a)nebo ideacionálního nezájmu vládních elit. Tuto systémovou nedostatečnost domácí suverenity značným způsobem podněcuje demarkace hranic sahelských států koloniálními mocnostmi⁶² a extrémně variující hustota osídlení státního teritoria. Například Mali, jemuž se bude stať věnovat, má prakticky dvě třetiny území s velmi sporadickým osídlením, přičemž tyto oblasti nepředstavují významný ekonomický potenciál.⁶³

Tyto skutečnosti tak nahrávají oligopolnímu modelu *local governance*, kdy stát je pouze jedním z mnoha aktérů, či v mocenské dimenzi není přítomen vůbec. Tím je vytvořen systémový kontext, v jehož rámci a) probíhá mocenský střet soupeřících partikulárních aktérů, b) stát nedokáže hájit zájmy populace jako celku, c) ta se obrací k alternativním entitám a d) veřejné statky včetně bezpečnosti jsou

⁵² BROWN, M. Anne (et al.). *Challenging Statebuilding as Peacebuilding – Working with Hybrid Political Orders to Build Peace*. In: RICHMOND, Oliver P. (ed.). *Palgrave Advances in Peacebuilding: Critical Developments and Approaches*. Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan, 2010, s. 102.

⁵³ Srovnej HUNTINGTON, Samuel P. *Political Order in Changing Societies*. New Haven, London: Yale University Press, 1973, s. 8–12.

⁵⁴ CHANDLER, David. *Empire in Denial: The Politics of State-building*. London, Ann Arbor: Pluto Press, 2006, s. 54.; srovnej MEREDITH, ref. 48, s. 189.

⁵⁵ BAYART, Jean-François; ELLIS, Stephen; HIBOU, Béatrice. *The criminalization of the State in Africa*. Martlesham: James Currey Publishers, 1999, s. xvi.

⁵⁶ BAYART, Jean-François. *The State in Africa: The Politics of the Belly*. Cambridge, Malden: Polity Press, 2009, s. 265.

⁵⁷ YOUNG, Crawford. *The Postcolonial State in Africa: Fifty Years of Independence, 1960–2010*. Madison, London: The University of Wisconsin Press, 2012, s. 313.

⁵⁸ Srovnej MEREDITH, ref. 48, s. 165; GALTUNG, Johan. Violence, Peace, and Peace Research. *Journal of Peace Research*. 1969, roč. 6, č. 3; YOUNG, ref. 57, s. 7.

⁵⁹ BAYART, ref. 56, s. 179.

⁶⁰ BROWN, ref. 52, s. 100.

⁶¹ Srovnej YOUNG, ref. 57, s. 39–40, 153.

⁶² Viz HERBST, Jeffrey. The Creation and Maintenance of National Boundaries in Africa. 1989. *International Organization*, roč. 43, č. 4; srovnej YOUNG, ref. 57, s. 89–90.

⁶³ HERBST, Jeffrey. *States and power in Africa: Comparative Lessons in Authority and Control*. Princeton: Princeton University Press, 2000, s. 145–154; YOUNG, ref. 57, s. 39–40, 153.

poskytovány nestátními aktéry. Lze hovořit o neopatrimoniálním⁶⁴ a neotribálním charakteru struktury afrického státu.⁶⁵

Avšak ani v jádru sahelský africký stát nevykazuje evropské parametry liberální demokracie a i v něm funguje jako producent nerovnosti.⁶⁶ Young v této souvislosti hovoří o africkém typu státu a rozeznává jeho tři kategorie. První kategorii tvoří průnik rezidua koloniálního státu s praktikami skupinového vládnutí. Druhá kategorie kombinuje neopatrimoniální praktiky v politické sféře a predátorské dobývání veřejných zdrojů. Ve třetím typu jde o směs demokratické a autoritářské vlády v podobě semiautoritarianismu.⁶⁷ Je patrné, že ve všech třech módech si africké elity neosvojily pojetí boje o moc jako ústavním rámcem vymezenou politickou soutěž demokratických idejí, ale redukovaly ho primárně na boj o bohatství.⁶⁸ Vztah *elita – masa* tak zůstává disproportční, hierarchický a paternalistický, rozdíly jsou jen v intenzitě působení exkluzivních mechanismů. Vládnoucí elita současně vystupuje v dichotomické roli: na jedné straně jako ničitel si přivlastňuje veřejné statky a odpírá je neprivilegovaným, na straně druhé v pozici budovatele udržuje strukturu státu, jelikož jen ta jí umožňuje naplňovat předchozí úlohu ničitele.⁶⁹

Nevýkonnost afrického státu charakterizovaná neschopností státu provádět svrchovaný výkon moci včetně poskytování bezpečnosti v rámci státního teritoria, jinak řečeno ztrátou kontroly nad politicko-ekonomickým procesem,⁷⁰ není ale kauzálním vyústěním jeho systémové slabosti; ta, jak bylo uvedeno, utváří systémový kontext. Kolaps řady států v Africe má na svědomí vynoření se „odložených střetů“ překrytých rámcem bipolarity a zvláště pak nástup druhé a dalších generací afrických vládců v 90. letech minulého století, kteří se profilovali nacionalisticky,⁷¹ tj. v příkrém rozporu s dosavadním příklonem k bývalým koloniálním metropolím nebo k afromarxismu.⁷² Moc se za takové situace přelévá z centra do periferie s potenciálem vytváření warlordských teritoriálních reziduí a státní byrokracie v centru ztrácí loajalitu s režimem a vystupuje čistě partikularisticky.⁷³ Období po konci studené války se skončením patronace superpowers⁷⁴ tak na africký kontinent přineslo nebývalý nárůst vnitrostátních konfliktů s příčinami v materiálním i ideacionálním epistémě, jež ústily v terminální rozpad/nefunkčnost státní struktury.⁷⁵

Z pohledu disciplíny mezinárodních vztahů je existenciální dimenze subsahelských států (či afrických obecně) garantována pouze v mezinárodněprávní kategorii v rámci konceptu

⁶⁴ S dvěma hlavními složkami – nepotismem a korupcí (YOUNG, ref. 57, s. 175).

⁶⁵ BROWN, ref. 52, s. 103–104, 108; srovnej CLUNAN, TRINKUNAS, ref. 25 a CLUNAN, Anne L; TRINKUNAS, Harold A. *Alternative Governance and Security*. In: CLUNAN, TRINKUNAS, ref. 11.

⁶⁶ BAYART, ref. 56, s. 60.

⁶⁷ YOUNG, ref. 57, s. 70–71.

⁶⁸ BAYART, ref. 56, s. 89.

⁶⁹ YOUNG, ref. 57, s. 79.

⁷⁰ ZARTMAN, I. William. *Introduction: Posing the Problem of State Collapse*. In: ZARTMAN, I. William (ed.). *Collapsed States: The Disintegration and Restoration of Legitimate Authority*. Boulder, London: Lynne Rienner Publishers, 1995, s. 5, 9; YOUNG, ref. 57, s. 173.

⁷¹ ZARTMAN, ref. 70, s. 2. Jde o nacionalistické chování výlučně dovnitř státu, nikoli navenek, srovnej Young, ref. 57, s. 348.

⁷² YOUNG, ref. 57, s. 60. Vedle toho 90. léta přinesla i období tzv. semidemokratizace spojeného s tzv. kondicionalitou, tedy hospodářskou podporou ze strany neoliberálních mezinárodních organizací, což v praxi ale představovalo vnucení politického řádu silou kapitálu bez skutečné emancipace africké společnosti (bližie YOUNG, ref. 57, s. 177–179, 195; srovnej TAYLOR, Ian. *Liberal Peace, Liberal Imperialism: A Gramscian Critique*. In: RICHMOND, ref. 52, s. 154–156; BOOTH, Ken. *Security and Emancipation. Review of International Studies*. 1991, roč. 17, č. 4). Do skupiny demokratických či semidemokratických států není možné dnes zařadit ani jeden sahelský stát; jediné Mali ze seznamu logicky vypadlo po událostech, jimiž se zabývá tato stať (viz YOUNG, ref. 57, s. 208).

⁷³ ZARTMAN, ref. 70, s. 10; Young, ref. 57, s. 173.

⁷⁴ HERBST, Jeffrey. *Challenges to Africa's Boundaries in the New World Order. Journal of International Affairs*. 1992, roč. 46, č. 1, s. 21; YOUNG, ref. 57, s. 146.

⁷⁵ Srovnej YOUNG, ref. 57, s. 30, 155, 283–284, 290.

negativní/právní suverenity⁷⁶ normativního státu.⁷⁷ Ta předpokládá, že vládnoucí elitám afrických států stačí k naplnění právní státnosti kontrolovat pouze jádro státu a periferní oblasti pojímat jako odlišně ovládaná území (např. přenechaná tribunální správě). Existence afrických států je tak garantována *de iure*, tzn. konsensem elit mezi sebou⁷⁸ a konsensem mezinárodního společenství na jejich existenci.⁷⁹ Toto představuje systémovou garanci mezistátní nekonfliktnosti. Od samého počátku *de iure* nezávislosti afrického státu je tak typickým konfliktem nikoli konflikt mezistátní, ale intrastátní. Avšak tento model vytvořený na počátku 60. let 20. století a teoreticky platný dodneška nepočítal s tím, že narušitelem africké státnosti se stane násilný nestátní aktér napadající stát zvenčí. Jackson se totiž domnívá, že díky konsenzu mezinárodního společenství a slabosti jednotlivých států zůstane stabilita afrického modelu zachována. Jeho úvaha ale nezohlednila výše uvedenou proměnu mezinárodního systému, jinými slovy nepočítá s nárůstem agresivity VNSAs. Dramatická disparita mezi teoretickým předpokladem a 65 let starým politickým konsenzem na existenci afrického státu v modelu *de iure* suverenity na jedné straně a systémem governance hybridního politického řádu, který se v subsaharské Africe po dosažení formální nezávislosti postupně vytvořil, a agresivním nástupem islamistických VNSAs⁸⁰ na straně druhé vytváří prostředí, v něm předpoklad nekonfliktnosti fatálně selhává. V takový okamžik je veškerý konsenzus mezinárodního společenství nedostatečnou pojistkou nekonfliktnosti (pokud nebude podpořen jeho [ozbrojenou] aktivitou k eliminaci agresivního VNSA) a slabost sahelských států je přímo branou, kudy VNSA může stát vytěsnit – když nastoupí extrémně agresivní VNSAs, mohou z periferie úspěšně atakovat jádro. To přímo souvisí s neschopností státu vykonávat dálkovou projekci své moci.⁸¹ Tak tomu i bylo v případě Mali 2012–2013.

MALIJSKÉ SPECIFIKUM

Oblast severního Mali se počínaje rokem 2011 stala dějištěm intenzivní aktivity řady rozmanité plejády státních i nestátních aktérů zvláště islamistické profilace. Tyto ingerence trvají do dnešních dnů a do značné míry vedou k vytěšňování malijské suverénní kontroly a autority, čímž se v rozsáhlé oblasti sahelské Afriky teritoriálně uplatňuje alternativní forma vládnutí. Vezmeme-li v potaz kritéria pro pravděpodobnost výskytu islamistického násilí, jak je definuje Caitriona Dowd, Azawad byl k penetraci islamistů predestinován. Dowd tvrdí, že násilný islamismus proniká v první řadě do oblastí, a) kde populace dlouhodobě žije s pocitem křivdy, b) které byly v minulosti poznamenány násilným konfliktem a c) v nichž se vyskytují praktiky společenské exkluze.⁸² Všechna tři kritéria Azawad se svou tuaréžskou populací splňuje.

⁷⁶ Kdyby v Africe byla uplatněna empirická státnost (rovnováha moci), tak jak ji známe z evropského kontextu, mezistátní status quo by byl dramaticky narušen a kontinent by se ponořil do vleklých mezistátních konfliktů: „protože všechny země jsou v ohrožení ze strany minoritních skupin, existuje obecné srozumění, že všechny státy získají zásadní zajištění v rámci stávajícího systému“ (HERBST, ref. 62, s. 690).

⁷⁷ YOUNG, ref. 57, s. 52. Young vedle tohoto důvodu ještě zmiňuje dvě příčiny mezistátní stability na kontinentě – zaprvé sdílenou obavu vládnoucích afrických elit ze změny statusu quo v jejich neprospěch při případném rozpoutání etnonacionálního násilí, které by nejspíše vedlo ke ztrátě jejich ekonomicky výnosných postavení, a zadruhé neexistuje až na výjimky společenská poptávka africké populace po fragmentaci států (YOUNG, ref. 57, s. 303, 305).

⁷⁸ Srovnej YOUNG, ref. 57, s. 154.

⁷⁹ JACKSON, Robert H. Juridical Statehood in Sub-Saharan Africa. *Journal of International Affairs*. 1992, roč. 46, č. 1; JACKSON, Robert H.; ROSBERG, Carl G. Why Africa's Weak States Persist. The Empirical and the Juridical in Statehood. *World Politics*. 1982, roč. 35, č. 1; JACKSON, Robert H. Negative Sovereignty in Sub-Saharan Africa. *Review of International Studies*. 1986, roč. 12, č. 4.

⁸⁰ MEREDITH, ref. 48, s. 494–515.

⁸¹ HERBST, ref. 63, s. 173.

⁸² DOWD, Caitriona. *Sub-National Governance and Conflict: The Politics of Islamist Violence in Africa*. Diskuzní příspěvek na konferenci ASUK 2014, Brighton, Velká Británie.

Celkově již tak nevyhovující bezpečnostní situaci v subsaharské Africe⁸³ v případě Mali zkomplikovaly a zhoršily navíc dva faktory, které se staly nezbytnou podmínkou pro následující vývoj. Tím prvním je dlouhodobý tuarežský secesionismus a druhým zhroutení kaddáfiovské Libye.

Tuaregové žijí na rozhraní arabské a černé Afriky (zvláště v pouštních oblastech Sahary).⁸⁴ Jsou to nomádi berberského původu živící se pastevečtím a obchodem (s výjimkou skrovného zemědělství v oblasti řeky Nigeru). V období po dekolonizaci se území Tuaregů dostalo mj. do teritoria republiky Mali. Situace však od počátku získání nezávislosti malijského státu v roce 1960 pro 550 tisíc malijských Tuaregů nebyla snadná a vztah s Bamakem byl a je komplikovaný. Tuaregové byli malijskou vládou nuceni, aby opustili svůj přirozený způsob života a usadili se jako zemědělci. Navíc jestliže jih Mali představuje rozvojovou prioritu, potom sever je nepreferovanou tedy divergentní oblastí. Scházejí rozvojové programy, zdravotní a vzdělávací péče, přístup k vodě. Výsledkem je nesmírná bída.⁸⁵ Nespokojenost s takovým stavem a také kvůli „nedostatku sebeurčení a zapojování se do politického života“,⁸⁶ dochází v Azawadu sporadicky k tuarežským povstáním (v letech 1963, 1990, 2006 a naposledy 2012).⁸⁷ Špatné životní podmínky a fakt, že civilní obyvatelstvo se stává při rebeliích obětí navzájem znesvářených frakcí povstaleckých skupin,⁸⁸ nutilo část tuarežského etnika uprchnout z regionu. Hlavní migrační vlny proběhly v 70. a 80. letech (vyvolané extrémním suchem),⁸⁹ v roce 1990 (druhé povstání) a naposledy v roce 2006 (třetí povstání).

Mezi místa tuarežského exodu patřila i Libye. Tato skutečnost měla klíčový význam. Kaddáfí totiž Tuaregy v jejich odboji podporoval,⁹⁰ čímž se stavěl do pozice proti malijské vládě (ale také vládám v Alžírsku a Nigeru). Nikdy ale jeho pomoc nedosáhla takové úrovně, aby se Tuaregové domohli nezávislosti, nikdy nedisponovali takovým potenciálem, aby zvrátili vítězství v rebeliích na svoji stranu. Kaddáfí umně obě strany udržoval v napětí pasivního míru a Tuaregy si tak šikovně zavazoval a využíval ke svým partikulárním cílům. Část v Libyi usazených a později i naturalizovaných Tuaregů se stala součástí složek Kaddáfího jednotek, které byly využívány pro nasazení do libyjských intervencí v Čadu a Súdánu.⁹¹ To vytvořilo potenciál, aby se po Kaddáfího pádu z části Tuaregů stali VNSAs, kteří budou iniciovat boje proti vládě v Bamaku. S libyjskou armádou výzbrojí a výbavou opouštěli Libyi a začali se vracet mj. i do Mali.⁹² To najednou znamenalo významnou změnu poměru sil a pro státní

⁸³ GEBREWOLD, Belachew. *Anatomy of Violence: Understanding the Systems of Conflict and Violence in Africa*. Farnham, Burlington: Ashgate Publishing, 2009; N'DIAYE, Boubacar. *Francophone Africa and Security Sector Transformation: Plus Ça Change ... African Security*. 2009, roč. 2, č. 1; PHAM, Peter. *U.S. Interests in Promoting Security across the Sahara. The Journal of the National Committee on American Foreign Policy*. 2010, roč. 32, č. 4.

⁸⁴ Celkový pohled na problematiku tuarežské populace nabízí Kohl (KOHL, Ines. *Beautiful Modern Nomads: Bordercrossing Tuareg between Niger, Algeria and Libya*. Berlin: Dietrich Reimer Verlag, 2009).

⁸⁵ Srovnej DILLON, Andrew. *Measuring the Programme Mali-Nord's Impact: An Analysis of Poverty and Food Security in Northern Mali. Programm Mali-Nord* [on-line]. [cit. 2012-10-22], s. 24–25. Dostupné z: http://www.programm-mali-nord.de/download/pdf/2007_08_poverty_study.pdf

⁸⁶ BENJAMINSEN, Tor A. *Does Supply-Induced Scarcity Drive Violent Conflicts in the African Sahel? The Case of the Tuareg Rebellion in Northern Mali. Journal of Peace Research*. 2008, roč. 45, č. 6, s. 832.

⁸⁷ K tuarežským povstáním blíže například BENJAMINSEN, ref. 86, s. 828 a násl. a EMERSON, Stephen A. *Desert Insurgency: Lessons from the Third Tuareg Rebellion*. 2011. *Small Wars & Insurgencies*, roč. 22, č. 4.

⁸⁸ DRISDELLE, Rhéal. *Mali: a prospect of peace?* Oxfam UK & Ireland, 1997, s. 33, 35.

⁸⁹ BENJAMINSEN, ref. 86, s. 832; SEELY, Jennifer C. *A Political Analysis of Decentralisation: Coopting the Tuareg Threat in Mali. The Journal of Modern African Studies*. 2001, roč. 39, č. 3, s. 506.

⁹⁰ DRISDELLE, ref. 88, s. 32.

⁹¹ DECAPUA, Joe. *Libya: Gadhafi has History of Using Mercenaries. Voice of America* [on-line]. [cit. 2012-02-11]. Dostupné z: <http://www.voanews.com/english/news/africa/decapua-africa-mercenaries-25feb11-116920113.html>

⁹² MAKARIUSOVÁ, Radana; LUDVÍK, Zdeněk. *Působení soukromých aktérů: Případová studie libyjského povstání 2011*. In: BUREŠ, Oldřich (ed). *Privatizace bezpečnosti: České a zahraniční zkušenosti*. Praha: Grada, 2013; SHAW, Scott. *Fallout in the Sahel: The Geographic Spread of Conflict from Libya to Mali. Canadian Foreign Policy Journal*. 2013, roč. 19, č. 2; RONEN, Yehudit. *Libya, the Tuareg and Mali on the Eve of the 'Arab Spring' and in Its Aftermath: An Anatomy of Changed Relations. The Journal of North African Studies*. 2013, roč. 18, č. 4.

struktury v Mali tak vznikla velmi složitá situace. Vláda v Bamaku nebyla schopna dostatečně efektivně čelit přílivu mobilních a vycvičených bojovníků. Tuaréžští secesionisté tak poprvé od r. 1960 začali být malijské armádě víc než rovnocenným protivníkem a mohli začít poprvé hovořit o svém nároku na sebeurčení a státní nezávislost. Kombinací obou faktorů v prostředí křehké bezpečnosti Sahelu tak vypukl explicitně násilný konflikt. V součinnosti Tuaregů a islamistů (viz níže) byla již jak slabá moc malijského státu v oblasti tří severomalijských provincií Gaa, Kidalu a Timbouctu následně zcela eliminována.

VÝZKUMNÁ ČÁST

V souladu s představeným metodologickým rámcem pracuje empirická část výzkumu s uplatněním operačních definic na jednotlivé zkoumané aktéry a zjišťuje, nakolik byly naplněny kategorie suverenity a státnosti sui generis a do jaké míry tak tito aktéři alternovali legálního aktéra a do jaké míry tedy v teritoriu panovalo bezvládlí. Vzhledem k tomu, že se jedná o výše představených devět ukazatelů uplatněných na devět zkoumaných subjektů (čtyři VNSAs [Národní hnutí za osvobození Azawadu MNLA, Al-Káida islámského Magrebu, AQMI, Hnutí za jedinečnost a džihád v západní Africe MUJAO, Obránci víry AD], jednu TNC [Areva], tři INGOs [pojednané agregovaně: OXFAM, Human Rights Watch, Médecins Sans Frontières], dva státní aktéry [opět pojednání agregovaně: Francie a Čad] a dále specifické případy liduprázdných oblastí [hic sunt leones] a regionální bezpečnostní integraci [bezpečnostní ustanovení mezi členy CEDEAO/ECOWAS]) empirická materie je velmi rozsáhlá, avšak jedná se o daň nezbytnosti rozsahu prováděných zjištění, protože jen tak může být naplněn teoretický předpoklad výzkumu a poznatky mohou být natolik validní, aby bylo možno na jejich základě stanovit relevantní závěry a maximálně možnou měrou je zobecnit.

Objem získaných empirických dat pro naplnění 90 indikátorů (MNLA posuzováno ve dvou časových obdobích) tak přesahuje kapacity odborného periodika je publikovat v plném rozsahu. Zároveň pro výzkumné sdělení samé není bezprostředně nezbytné demonstrovat hodnoty všech indikátorů jako spíše skutečnosti z nich plynoucí; poznatky výzkumu budou proto diskutovány v následující kapitole.⁹³

DISKUZE

Nyní je třeba, abychom přikročili ke kategorizaci zjištěných empirických poznatků. K atribuci hodnot jednotlivým ukazatelům použijeme ordinální škálu, která bude dostatečně efektivní pro vyjádření diferencí mezi aktéry, jejich interpretaci a pochopení, což budeme demonstrovat na míře bezvládlí variujícího v prostoru a čase. Nejdříve vypracujeme přehled přinášející souhrn poznatků k jednotlivým zkoumaným aktérům s konkrétními přisouzenými hodnotami (Tabulka 1):

⁹³ Nicméně čtenář se zájmem o hlubší informaci k zde prezentovanému výzkumu nalezne jednotlivé prováděné kroky empirické evaluace včetně analýzy zdrojů pro stanovení hodnot všech indikátorů na webové adrese <http://www.mv-azawad.webnode.cz>

Tabulka 1: Přehled působení alternujících aktérů v dimenzi suverenity a státnosti

	MNLA	MNLA	AQMI	MUJAO	Ancar Dine	Areva	INGOs	Státní aktéři	Hic sunt leones	Regionální integrace
Místo působení aktéra	Tombouctou, Gao, Kidal	Kidal	Timbuktu	Gao	Kidal	Arlit, Akokan	Azawad - urbánní lokace	Azawad - urbánní lokace	Nepřítomen	Mali, tj. vč. Azawadu
Časové období působení aktéra	leden-červen 2012	jaro 2013-zima 2013	duben 2012- leden 2013	červen 2012- leden 2013	červen 2012- leden 2013	Trvale	Trvale	jaro 2013-zima 2013	Nepřítomen	Trvale
Domácí suverenity	Částečná	Částečná	Téměř úplná	Úplná	Úplná	Úplná	Úplná	Úplná	Úplná	Přechodně
Interdependentní suverenity	Částečná	Velmi částečná	Téměř úplná	Téměř úplná	Úplná	Úplná	Žádná	Částečná	Žádná (Mali)	Přechodně
Vestfálská suverenity	Částečná	Částečná	Úplná	Úplná	Téměř úplná	Téměř úplná	Částečná	Úplná	Žádná (Mali)	Přechodně
Mezinárodní-právní suverenity	Žádná	Částečná	Žádná	Žádná	Velmi částečná	Částečná	Téměř úplná	Úplná	Úplná (Mali)	Úplná
Míra státnosti										
Národní identita	Částečná	Částečná	Žádná	Žádná	Velmi částečná	Téměř úplná	Téměř úplná	Úplná	Neposkytováno	Žádná
Politické instituce	Velmi částečná	Částečná	Žádná	Velmi částečná	Velmi částečná	Úplná	Úplná	Úplná	Neposkytováno	Žádná
Ekonomická redistribuce	Žádná	Žádná	Velmi částečná	Velmi částečná	Částečná	Téměř úplná	Úplná	Částečná	Neposkytováno	Žádná

Nyní podle schématu uvedeného na s. 7 straně stanovíme variaci míry bezvlády v místě a čase jako rozdíl mezi plnou (kontrafaktuální) mírou suverenity/státnosti a dosaženými hodnotami suverenity/státnosti ze strany vytěsňujících aktérů. Rozdíl poukáže na stupeň nahrazení potenciálu a funkcí vytěsněného aktéra aktéry vytěsňujícími. Z něj pak bude možné určit případné teritoriální diskrepance v míře defektů a tak potvrdit/vyvrátit hypotézu, kterou tato stať testuje.

Zkusme si nyní vztáhnout daná zjištění o jednotlivých zkoumaných aktérech na příslušná teritoria Sahelu a Azawadu a poznatky interpretovat. Nabízí se rozdělení na tři časové bloky – vzestup a vláda MNLA (leden–červen 2012), období působení VNSAs – AQMI, MUJAO, Ancar Dine (jaro/léto 2012–leden 2013) a přítomnost státních aktérů – Francie, Čadu a států CEDEAO/ECOWAS (leden 2013–konec roku 2013) (Tabulka 2).

Tabulka 2: Přehled důsledků působení alternujících aktérů v teritoriálně-temporální dimenzi

	leden-červen 2012	jaro/léto 2012-leden 2013	jaro 2013-zima 2013
Kidal	Vytěsňující aktér=MNLA Suverenity=velmi částečná Státnost=velmi částečná Bezvlády=velmi silné Ambice transformace=ano Kapacita transformace=ne	Vytěsňující aktér=Ancar Dine Suverenity=úplná Státnost=částečná Bezvlády=velmi slabé Ambice transformace=slabé Kapacita transformace=ano	Vytěsňující aktér=Francie Suverenity=téměř úplná Státnost=téměř úplná Bezvlády=slabé Ambice transformace=ano Kapacita transformace=ano
Timbuktu	Vytěsňující aktér=MNLA Suverenity=velmi částečná Státnost=velmi částečná Bezvlády=velmi silné Ambice transformace=ano Kapacita transformace=ne	Vytěsňující aktér=AQMI Suverenity=téměř úplná Státnost=částečná Bezvlády=slabé Ambice transformace=ne Kapacita transformace=ano	Vytěsňující aktér=Francie Suverenity=úplná Státnost=úplná Bezvlády=nulové Ambice transformace=ano Kapacita transformace=ano
Gao	Vytěsňující aktér=MNLA Suverenity=velmi částečná Státnost=velmi částečná Bezvlády=velmi silné Ambice transformace=ano Kapacita transformace=ne	Vytěsňující aktér=MUJAO Suverenity=úplná Státnost=velmi částečná Bezvlády=velmi slabé Ambice transformace=ne Kapacita transformace=ano	Vytěsňující aktér=Francie Suverenity=úplná Státnost=úplná Bezvlády=nulové Ambice transformace=ano Kapacita transformace=ano
Arlit, Akokan	Vytěsňující aktér=Areva Suverenity=téměř úplná Státnost=téměř úplná Bezvlády=velmi slabé Ambice transformace=ne Kapacita transformace=ne	Vytěsňující aktér=Areva Suverenity=téměř úplná Státnost=téměř úplná Bezvlády=velmi slabé Ambice transformace=ne Kapacita transformace=ne	Vytěsňující aktér=Areva Suverenity=téměř úplná Státnost=téměř úplná Bezvlády=velmi slabé Ambice transformace=ne Kapacita transformace=ne

I. období je typické mocenským vystupováním jediného aktéra MNLA, který kompletně eliminoval malijský stát, avšak jeho potenciál a funkce nahradil pouze částečně (domácí, interdependentní, vestfálská suverenita – mezinárodněprávní nezískal vůbec), v oblasti státnosti a poskytování politických statků bylo jeho působení slabé. Z hlediska teritoriální kontroly obsáhl hlavní urbánní oblasti Azawadu a jeho jediným konkurentem v oblasti byly INGOs, které však vzhledem ke svému potenciálu a funkcím pro MNLA neznamenal mocenskou výzvu ani překážku. Lze konstatovat, že v tomto období jediný nestátní aktér vytěsnil státního aktéra, avšak míra jeho suverenity v kontrolovaném teritoriu byla velmi nízká a totéž platí i pro kapacitu státnosti. Statky veřejného dobra byly schopny v zásadě poskytovat pouze INGOs (konsenzuální aktér). Z toho plyne, že v teritoriu Azawadu panovalo velmi silné bezvládní, míra suverenity a státnosti korelovala: vytěsňující aktér (MNLA) neměl mocenskou kapacitu chovat se jako státní aktér, byť takovou ambici měl.

Ve II. období se otevírá „nejzajímavější“ část výzkumné agendy. Je zcela upozaděn aktér MNLA a moc se dostává do rukou triumvirátu VNSAs. Podstatným rysem tohoto období je fragmentace a diferenciací moci do tří teritoriálně definovatelných vlivových sfér.

První takovou sférou bylo Gao pod kontrolou nestátního aktéra MUJAO. Postavení aktéra v oblasti suverenity (s výjimkou mezinárodněprávní) bylo mimořádně silné. Ač neuznáván externími aktéry, v rámci svého teritoriálního působení měl výlučné postavení. Naopak předpoklady státnosti vzhledem k velmi slabému plnění veřejných statků nenaplnil; ty taktéž jako konsenzuální aktér poskytovaly pouze INGOs. Z výše uvedeného plyne, že bezvládní proto bylo jen velmi částečné s tím, že bylo diskrepantní: projevovalo se jen v nízké schopnosti ke státnosti a naopak v dimenzi suverenity prakticky neexistovalo. Vytěsňující aktér (MUJAO) měl mocenskou kapacitu chovat se jako státní aktér, ale nevykazoval ambici ji naplnit.

V druhé sféře se jednalo o Timbuktu a o nestátního aktéra AQMI. AQMI sice nedosáhla na tak silnou úroveň suverenity jako v předchozím případě, i tak ale byla její pozice zřetelně silná. O něco lépe dokázala poskytovat veřejné statky, ale i tak byla tato dimenze značně slabá (opět zde sehrávaly roli konsenzuální INGOs). Nalezneme zde rovněž odlišnost mezi suverenitou a státností diskrepanci, nicméně nebyla tak ostrá. Můžeme proto označit bezvládní za částečné. Vytěsňující aktér (AQMI) měl rovněž stále značnou mocenskou kapacitu chovat se jako státní aktér, ale taktéž nevykazoval jakoukoliv ambici k jejímu dosažení.

V poslední třetí sféře šlo o Kidal a nestátního aktéra Ancar Dine, který v dimenzi suverenity dosáhl z celého triumvirátu mimořádně silné pozice, když disponoval i určitým uznáním ze strany jiných aktérů (zvl. státních). Taktéž jeho kapacity ke státnosti nebyly zcela pominutelné a je možné je označit za částečné. INGOs působily jako konsenzuální aktér, ale nebyly výlučným poskytovatelem veřejných statků. Ancar Dine tak vykazoval nejméně diskrepantní poměr mezi předpoklady suverenity a státnosti a bezvládní bylo možné označit jen za velmi slabé. Vytěsňující aktér (Ancar Dine) měl mocenskou kapacitu chovat se jako státní aktér, ale vykazoval jen slabou ambici ji naplnit.

Z výše uvedeného plynou zjevně dva závěry. Ačkoli se nejedná o diametrálně odlišné pozice, přesto se postavení všech tří zkoumaných aktérů v dimenzích suverenity a státnosti nezanedbatelně lišilo, vytvářelo tak různě silnou míru bezvládní, což mělo přímý dopad na organizaci společenského života v kontrolovaném teritoriu a na kvalitu života běžných lidí. A dále je zjevná silná disproporce mezi předpoklady suverenity a kapacitami ke státnosti u všech tří aktérů. I když mezi nimi taktéž existují určité rozdíly, obecně platí, že kapacita transformace držitele moci v institucionalizovaného aktéra je enormně vysoká a ambice ji naplnit je enormně nízká. To činí v případě Azawadu významně vymykající se případ (viz níže).

Pro fázi III. období je typická marginální role nestátních aktérů a naopak amplifikovaná role aktérů státních. Byla to obzvláště Francie, která získala neotřesitelné postavení suveréna severního Mali díky své výjimečné⁹⁴ vojenské kapacitě a vykazovala rovněž (ačkoli primárně neintencionálně) mimořádně silné materiálně-ideacionální předpoklady k státnosti. Ačkoli lze nahlížet na Francii jako na aktéra

⁹⁴ V subsaharském kontextu.

postupujícího v zájmu malijského státu a tedy jako na „prodlouženou ruku“ malijské vlády a tudíž programově konajícího rozporu s identitou tuaréžské populace,⁹⁵ empirická data ukazují, že Francie proti azawadské lokální identitě nevystupovala. Její působení identitární přirozenost obyvatelstva Azawadu nenarušovalo a sama populace Francii vnímala ne jako aktéra jednajícího jménem Malijské republiky, ale jako aktéra eliminujícího postavení islamisticky orientovaných VNSAs, kteří obyvatelstvo vystavovali bídě a útisku, a vystupujícího tak v identitární koincidenci. I když lze na ingerující státní aktéry nahlížet jako na vytěšňující entity, je možné je zároveň označit i za konsenzuální, protože operují s úmyslem pouze přechodné poseze suverenity. Vedle státních aktérů fungovaly v teritoriu INGOs, které vykazovaly nadále konsenzuální charakter a mohly se ve stabilizujících podmínkách účinněji věnovat svému poslání, a také v regionu Kidalu reetablované MNLA. Tohoto aktéra není možné označit za konsenzuálního, ačkoli jeho pozice se oproti výše popisovanému I. období nadále oslabila, nicméně pozice Francie v této oblasti nebyla tak dominující. V ostatních dvou oblastech ale státní aktéři v každém případě vykazovali významnou koherenci mezi vysokými vykazovanými hodnotami suverenity a státnosti. Míra bezvládní se tak blížila nule. Vytěšňující aktér (Francie) měl mocenskou kapacitu chovat se jako státní aktér a také ambici naplnil.⁹⁶

Napříč sledovanými fázemi lze vystopovat působení TNC. Ačkoliv míra vytěsnění státního aktéra je z teritoriálního aspektu miniaturní, pro úplnost ji v krátkosti zmiňme. V dimenzi „suverenity“ získala Areva významně silné postavení a také tak v kapacitách „státnosti“. Míra bezvládní se tak blíží nule. Nicméně jako vytěšňující aktér nemá mocenské kapacity chovat se jako státní aktér a ani takové ambice explicitně nevykazuje.

Celkově můžeme z etické perspektivy generalizovat kontext: k teritoriálnímu vládnutí jsou třeba stále dva předpoklady: 1) schopnost vynucení si monopolu síly (a)nebo být ve své roli ostatními aktéry akceptován (legalita); 2) působit v souladu s identitou pospolitosti (legitimita). Jen aktér, který dokáže pozitivně naplnit obě kategorie, je schopen se v teritoriu mocensky či normativně prosadit a má kapacitu si svou dominantní pozici udržet také dlouhodoběji. Pokud v jedné či obou kategoriích selhává, horizont dlouhodobé teritoriální dominance není udržitelný, jak dokládá závěrečná tabulka (Tabulka 3).

Tabulka 3: Přehled perspektivy aktérů na trvale udržitelné postavení v periferních subsaharských oblastech

	Legalita	Legitimita	Dlouhodobá dominantní pozice
Mali	-	-	-
MNLA	-	-	-
AQMI	x	-	-
MUJAO	x	-	-
Ancar Dine	x	-	-
TNC	x	x	x
INGOs	x	x	x
Státní aktéři	x	x	x
Hic sunt leones	-	-	-
Regionální integrace	x	x	x

⁹⁵ Autor děkuje anonymnímu recenzentovi za upozornění na tuto eventualitu.

⁹⁶ Jak plyne již z výše uvedeného textu nikoli proto, aby trvale získal teritoriální posesi, ale aby eliminoval nepřátele (své a) malijského státu.

ZÁVĚR

Území Azawadu, kterému se stať primárně věnovala, vykazovalo ve sledovaném období specifické charakteristiky, jež činily bádání nad tamními interakčními procesy výzkumně atraktivní a zároveň výzkumně závažné. Jednalo se o stav, kdy:

- Moc vykonává, uplatňuje a vynucuje na definovaném teritoriu alternativní (státní i nestátní) aktér.
- Moc legitimního státního aktéra je absolutně paralyzována, a to i v silové dimenzi (státní aktér není teritoriálně přítomný).
- Moc alternativního aktéra není projektována skrze instituce, kterými se takový výkon moci uplatňuje (schází institucionalizace výkonu moci).
- Alternativní nestátní aktér moc uplatňuje pomocí norem a penalizací, jejichž autorem je nestátní aktér sám.
- Tyto normy a penalizace jsou pro osoby v daném teritoriu závazné.
- Dochází ke konfrontacím mezi nestátními aktéry navzájem (substitut demokratických metod určování vládnoucích elit v systému kontroly moci státními aktéry) – nestátní aktéři soupeří o vládu nad územím na úkor legitimního státního aktéra.

Naplněním těchto znaků byl docílen stav destrukce suverenity a státnosti státního aktéra a navozen stav jejich (parciální) alternace.⁹⁷

Stať ukázala, že stát byl vytěsněn rozličnými aktéry, avšak v míře teritoriálně i temporálně nesourodé. Potvrdila se hypotézou předvídaná rozdílnost v rozsahu jeho vytěsnění/nahrazení. Prokázalo se, že nakládání s mocí namísto vytěsněného státního aktéra se výrazně lišilo aktér od aktéra, že různí aktéři alternovali suverenitu a státnost Mali odlišně a že mocenská teritoriální aplikace nabyvala rozmanitých podob, přičemž se na ní vedle nestátních aktérů podílejí i aktéři státní. Nelze proto na suverenitu a státnost nahlížet uniformně. Toto zjištění je konzistentní s názorem Dowdové s Raleighem, kteří tvrdí, že „ze strukturálních a politických příčin a také z důvodu rozdílných typů aktivity, je zavádějící agregovat odlišné násilné skupiny do jediné homogenní a monolitické entity a komplikovat tak chápání jejich cíleného jednání a rozdílné zranitelnosti civilistů v oblastech, v nichž jsou aktivní“.⁹⁸

Výzkumnou hypotézu potvrzuje i zjištění, že všichni zkoumaní nestátní aktéři, působící na území Mali či v jeho sahelském okolí, jsou teritoriálně limitováni v možnostech své fyzické přítomnosti a vlivu. Žádný z nich nebyl přítomen natolik intenzivně, aby fyzicky pokryl celé území malijského státu či v jeho celém rámci projektoval svůj vliv.

Nejzajímavějším a zároveň nejdůležitějším zjištěním je významná diskrepance mezi hodnotami suverenity a státnosti u VNSAs. Tito aktéři naplnili velmi solidně kritéria suverenity, ale neprojevíli téměř naprosto žádný zájem o angažmá v dimenzi státnost. Jejich chování lze proto interpretovat jako intenci na nastavení parametrů kontroly v rámci ovládaného teritoria tak, aby bylo možné modelovat politické procesy dle jejich potřeb, ale současně jako explicitní ignoranci společenských procesů. O institucionalizovaný výkon moci nejeví zájem, zajímá je však svrchovaná kontrola teritoria. VNSAs tedy teritoriálně podmíněnou moc nepotřebovali (nepotřebují) získat za účelem ambicí nahradit stát (tedy z důvodu možné budoucí legitimní a legální správy), ale pouze a jen čistě výlučně jako utilitárně-ideologický instrument („hospodářsko-technickou základnu“) k vylepšení své pozice pro dosažení parciálních zájmů a naplňování svých motivací (religiózních, politických, kriminálních atd.) šířením z teritoria navenek. Z tohoto poznání mohou vyplývat závažné důsledky. Pokud nestátní aktér zmobilizuje více materiálních kapacit než státní aktér a pokud bude jeho identita založena na normách, jejichž obsahem bude vhodnost konfrontace se státním aktérem, a zároveň si dokáže získat akceptanci od populace efektivním poskytováním (absentujících) veřejných statků v dimenzi human security

⁹⁷ AALBERTS, ref. 16, s. 248.

⁹⁸ DOWD, Caitriona; RALEIGH, Clionadh. The Myth of Global Islamic Terrorism and Local Conflict in Mali and The Sahel. *African Affairs*. 2013, roč. 112, č. 448, s. 503.

a ekonomické redistribuce,⁹⁹ čímž tak naplní obě kategorie legality i legitimacy, pak, jak ukázala tato stať, je velmi vážně ohrožena samotná existence vyzývaného státního aktéra, který se v takovém okamžiku ocitá zcela závislý na externí pomoci (od jiných státních aktérů či od mezinárodního společenství obecně). Jinak řečeno, sahelský stát, který je trvale vystaven hrozbám vnitřním, doposavad nemusel čelit hrozbám vnějším. To bylo způsobeno tím, že *Other* nebylo vnímáno ze strany *Self* jako nebezpečí. S nástupem agresivních VNSAs se toto dramaticky mění; jestliže ti považují stát za kořist, tak ten se bude muset začít rozhodně bránit. V sahelské Africe zjevně nastává čas pojímání vztahu *Self* – *Other* v nepřátelské schmittovské polarizaci.¹⁰⁰

Tento výzkum otevírá dveře pro hlubší zmapování procesů a vztahů mezi státními a nestátními aktéry a nestátními aktéry mezi sebou v prostředí defektní suverenity a státnosti a hledání možných systémových řešení, jelikož nástroje v rámci modelu kolektivní bezpečnosti pro řešení konfliktů v případě střetů, do nichž jsou zainteresováni nestátní aktéři, koncepčně selhávají. Z praktických příčin není takový badatelský počín snadné vykonat, vyžadoval by nejspíše přítomnost v daném prostředí a osobní kontakty s protagonisty událostí. V tomto smyslu zůstává pro výzkumníky otevřenou výzvou.

---

⁹⁹ Srovnej KILCULLEN, David. *Counterinsurgency*. Oxford, New York: Oxford University Press, 2010, s. 152.

¹⁰⁰ SCHMITT, Carl. *The Concept of the Political*. Chicago, London: The University of Chicago Press, 2007.

